

VOETPAD
NAAR
VERGELEGEN

VOETPAD
NAAR
VERGELEGEN

*

Chris Barnard

MOZAIEK | ROMAN

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

ISBN 978 90 239 9692 7
NUR 342

Vertaling: Michiel Angenent
Ontwerp omslag: Flashworks
Omslagbeeld: Stephen Mulcahey / Trevillion Images
Lay-out en dtp: Gerard de Groot

Oorspronkelijk verschenen bij Tafelberg, een imprint van NB Publishers, Kaapstad, Zuid-Afrika, 1987, onder de titel *Voetpad na Vergelegen*.

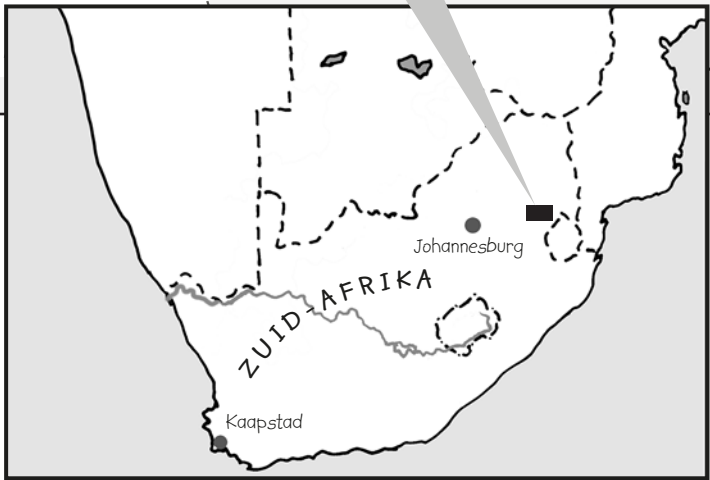
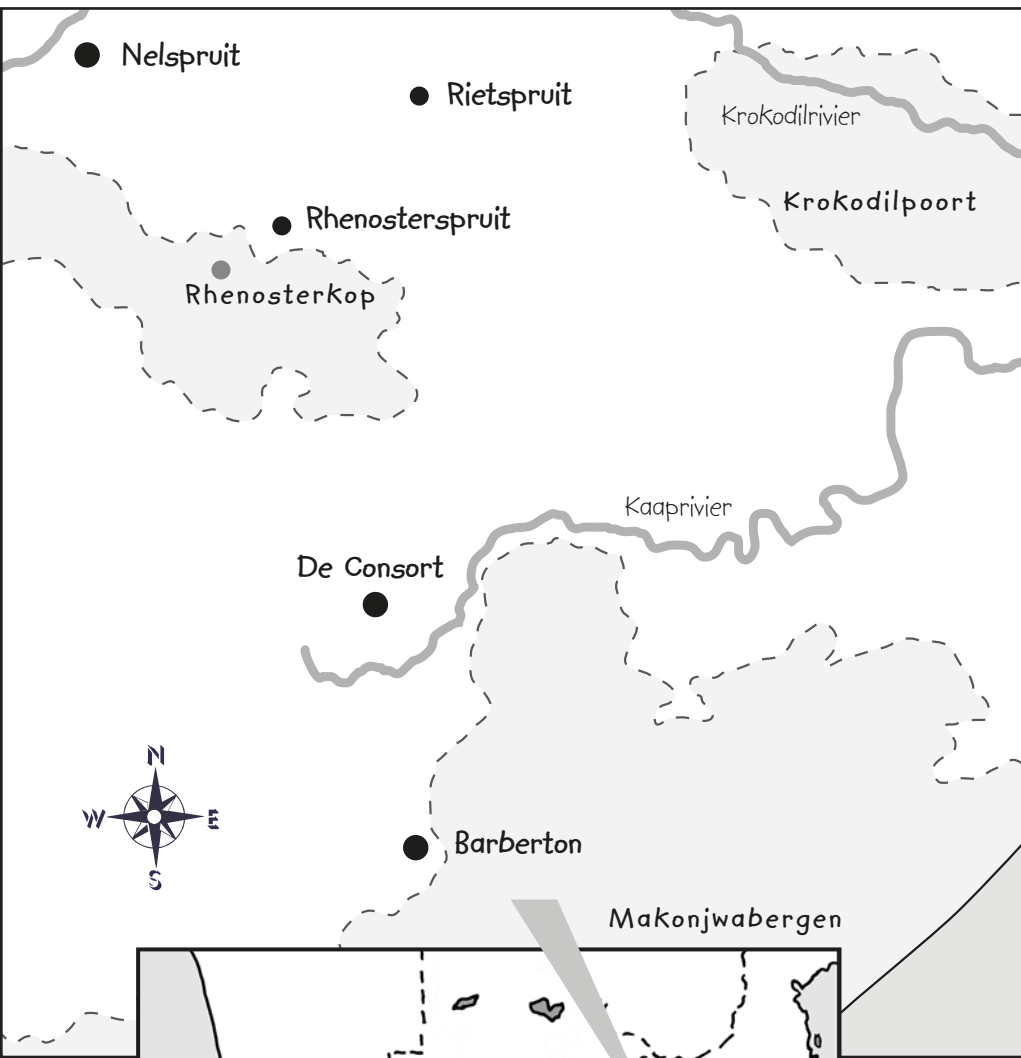
Afrikaanstalige uitgave © 1987 Chris Barnard
Nederlandstalige uitgave © 2017 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

Voor Tian

1

Die zomer regende het veel en het veld was ruig begroeid. In normale jaren kon je 's middags, wanneer je boven over de bergpas kwam, het erf zien; je kon zien of er wasgoed hing en of m'n moeder in de groentetuin was of bij de bakoven of aan het schoonmaken of zoiets. Als we in de bergpas stil bleven staan zag ze ons direct. Dan zwaaiden we, porden de ezels in hun liezen en galoppeerden de helling af naar huis, de ellebogen stevig tegen ons lichaam en de knieën tegen het dierenlijf geklemd. Maar aan het einde van die zomer was het gras zo lang dat je nog niet eens de schoorsteen van het huis kon zien.

Daardoor was het gemakkelijk om vee te stelen. Je kon een hele kudde door de beek de kloof in jagen zonder dat iemand op het erf er iets van merkte.

Die middag kwam ik als eerste op het erf aan; de ezels van Hanna en Karel waren de hele weg koppig geweest. M'n moeder stond in de achterdeur en alleen al aan de manier waarop ze stond, kon ik zien dat er iets niet in orde was. Ik haalde de riem uit Bokkies bek, waarna hij uit zichzelf naar de sloot liep.

'Vannacht hebben ze weer zeven koeien gestolen,' hoorde ik haar achter me zeggen.

'Zéven?'

Ze stond haar handen aan haar schort af te drogen.

'Ook Bonte Lies.'

Bonte Lies was onze beste melkkoe.

'Ma?'

‘Kleed je uit en ga je wassen. Sammie heeft haast.’

Haast? Waarom? Waar moesten ze heen? Maar voor ik dat kon vragen, was moeder al naar binnen.

Het was altijd fijn om ’s middags vanuit de warme zon de koelte van de buitenkamer in te komen, de vloer van aangestampte, gedroogde mest te ruiken, de scherpe geur van boerseep* bij de wasbak en Sammies tabak. Maar die middag kleedde ik me uit zonder dat er iets tot me doordrong. Zelfs mijn honger was weg door de schrik over Bonte Lies.

Sammie kwam in de deur staan. ‘Ben je klaar?’

‘Waarvoor?’

‘Heeft Ma je niks over de koeien gezegd?’

‘Jawel.’

‘We gaan hun spoor zoeken en volgen, jij en ik.’ Toen pas zag ik de loop van de Lee-Metford die achter Sammies rug uitstak.

‘Ga eerst je vader even gedag zeggen, Christian,’ hoorde ik moeder buiten zeggen. ‘Hij ligt op bed.’

M’n vader was toen al lang niet gezond meer. ’s Ochtends zat hij altijd onder de moerbeiboom te lezen en ’s middags probeerde hij wat te slapen, want ’s nachts kende hij rust noch duur.

Ik was helemaal in de war door al die haast. Daarnet zat ik nog op Bokkies rug op weg naar huis en nu stond alles plotseling op zijn kop.

De gordijnen van de slaapkamer waren dichtgetrokken en m’n vader lag naar het plafond te kijken. Hij was nat van het zweet. ‘Jullie moeten voorzichtig zijn,’ zei hij. ‘En jij moet naar Sammie luisteren.’ Ik herinner me nog dat hij zijn handen naar me uitstreckte, ik ze vastpakte en er weer van schrok omdat ze zo mager waren: lang en dun als de poten van een vogeltje.

‘Kom op, Christian, het is al laat!’ Het was Sammie van-

---

* Achter in deze roman is een woordenlijst opgenomen.

uit de keuken. Wachten had hij nooit gekund.

‘Ik moet nog eten...’

‘Ma heeft iets klaargelegd om mee te nemen.’

Sammie had de koeiensporen die ochtend al een eindje gevolgd, tot onder aan de Witrand, en was omgekeerd toen hij zag dat ze de vlakke in liepen.

Eerst spraken we nauwelijks een woord, liepen alleen maar – over het oude wagenpad langs Diepkloof en via een binnenpaadje de kloof in naar beneden en daarna naar het oosten, tot we weer bij het spoor van de koeien waren. Het had de vorige nacht geregend en het was gemakkelijk om het spoor te blijven volgen. We zagen dat de koeien de eerste paar kilometer flink waren opgejaagd; de dieven hadden kennelijk haast gehad. Ze waren aan de bovenkant van de doorwaadbare plaats de rivier overgestoken en pas aan de andere kant van de Consortmijn hadden de koeien gerust, zagen we. Maar Sammie vertraagde zijn pas niet. De zonging bijna onder en in het zuiden was de lucht zwaarbewolkt. De dieven lagen zeker zo’n dikke twaalf uur op ons voor en als het vannacht weer zou gaan regenen, zouden de sporen verdwijnen.

We liepen tot het donker werd, tot we niks meer konden zien. Pas toen brak Sammie in het voorbijgaan een dorre tak van een boom en gooide die een paar passen verder in de bedding van een uitgedroogd stroompje op de grond. Toen wist ik dat we hier vannacht gingen slapen. En pas toen herinnerde ik me dat ik nog niets van het brood voor ’s middags uit het zakje van moeder had gegeten.

‘Ik ga nog wat hout halen,’ zei Sammie. ‘Breek jij intussen het hout in kleine stukjes.’

Ik herinner me dat zandstroompje nog als de dag van gisteren. We trokken er in latere jaren in december dikwijls weer met de wagen langs wanneer we groene maïs en aardappelen bij de mijnen gingen verkopen. Ik herinner me dat

stroompje omdat het de plek was waar Sammie en ik voor de allereerste keer een halve nacht lang alleen maar praat-ten met elkaar. Die nacht in het vlakke veld met zijn zoete acacia's aan de andere kant van de Consort zei iets me dat het leven niet altijd zo zou blijven.

We aten mijn brood op en bewaarden de rest van het proviand voor de volgende dag. Achter de bergen aan de overkant van Barberton speelde de bliksem de hele tijd diep in de wolken. Op de dikke sneden brood had moeder reuzel en veldhoning gesmeerd.

Ik weet niet wanneer Fopper ons inhaalde; hij was die middag niet samen met ons van huis weggegaan – we zouden hem hebben teruggejaagd om over mijn moeder en de anderen te waken. Maar aan het eind van de middag zat hij opeens tussen ons in met zijn neus tegen de grond, alsof hij wist waarnaar wij zochten.

'Je had vanavond thuis moeten blijven, oude niksnut,' zei Sammie tegen de hond; Fopper tilde zijn kop op, hield 'm een beetje schuin, luisterde even en sliep weer verder, met zijn voorpoten bijna in het vuur.

'Krijgen we ze te pakken, Sammie?' vroeg ik, om een gesprek te beginnen. 'Ze liggen ver voor.'

'Als het niet regent.'

'Verroest! Dat ze Bonte Lies mee hebben durven nemen.'

'We krijgen ze te pakken.' Sammie was niet spraakzaam. Maar hij was nooit iemand van veel woorden geweest.

Het was de derde keer in een paar maanden tijd dat er koeien weggeraakt waren van de boerderij. De eerste keer was er maar één weg, een jonge os. We hadden zijn vlaaien en pootafdrukken in het *sekelbos* op een plek achter Gladdekop gevonden. Daarna waren er drie vaarskalfjes gestolen. Hun sporen liepen over de bergpas in de richting van Nelspruit. Het was een forse tegenslag geweest, want we hadden op de inkomsten van die os en drie vaarzen gere-

kend. Destijds kreeg je voor een goede slachtos gemakkelijk drie pond en voor een geschikte vaars nog meer. Als je bedenkt wat je met veertien, vijftien pond kon beginnen... Vorig jaar verkochten we drie jonge ossen aan een transporteur voor negen pond en de zaterdag daarop kwam broer Hans van het dorp terug met vier winterdekens, een rol katoen, een paar laarzen voor Sammie, een nieuwe mondharmonica en een hemd voor m'n vader, snaren voor de viool van Hanna en voor moeder een kookpot voor zeep.

Ik zou schoenen hebben gekregen, maar Goodhead's had maat zes niet en dat was maar goed ook, want een maand later moest m'n vader de aflossing van de schuld voor de boerderij betalen en toen was het trommeltje alweer leeg. Toen zei m'n moeder dat ik de eerstvolgende keer dat we weer koeien zouden verkopen m'n maatje zes zou krijgen.

'Als ze met die koeien weggomen,' zei ik tegen Sammie, 'kan ik mijn schoenen wel vergeten.'

'Ik was zestien toen ik mijn eerste paar schoenen kreeg.'

'Maar Hanna heeft schoenen en zij is pas dertien.'

'Hanna is een meisje.'

'En Karel heeft schoenen. En hij is twaalf en geen meisje.'

Sammie gooide nog wat hout op het vuur. 'Je weet wat er met Karel aan de hand is.'

Dat wisten we. Maar we wisten het niet precies. We wisten alleen dat hij anders was. M'n moeder zei altijd dat dat kwam omdat hij was gevallen toen hij klein was. Hij was tener, wilde nooit spelen en deed soms raar. Dan kon alleen m'n moeder met hem overweg. Wij vonden dat zij hem in de watten legde.

'Ik ga niet door tot klas acht,' zei ik. 'Dat duurt te lang.'

'Wat ga je dan doen?' Sammie keek me vanonder zijn wenkbrauwen stug aan.

‘Ik word boer. Ma heeft duidelijk gezegd dat ik een eigen stuk land bij de bron beneden mag ploegen.’

‘Jij gaat leren,’ zei Sammie. ‘Jij en Karel gaan leren. Dat is het enige waar jullie goed voor zijn. Bovendien is de boerderij te klein voor ons allemaal.’

‘Te klein? Je kunt er niet eens in één dag omheen lopen!’

Sammie rolde de dekens open, gooide me de mijne toe en ging onder die van hem liggen. Hij zei niks, maar ik kon voelen dat hij me zat was. Ik kon voelen dat ik hem ergerde.

We konden niet slapen. Het onweerde en bleef maar onweren en later was de lucht tot in het noorden dichtgetrokken. De sterren waren helemaal verdwenen.

Af en toe gooide ik wat hout op het vuur. Ik wilde dat Sammie wat zou zeggen, maar hij lag alleen maar in het donker te kijken.

‘Ma werkt hard,’ zei ik na een poos. ‘Zij kan dat niet altijd blijven volhouden.’

‘Wat dan? Wil jij het huishouden doen? Wil jij de was doen en zeep koken?’

‘Ik kan de groentetuin van haar overnemen.’

‘En daar van leven?’

‘Ma heeft vorige maand voor drie pond groente verkocht.’

‘Dat is ons probleem,’ zei hij voor hij zich op zijn andere zij draaide.

‘Wat? Het komt wel in orde met ons.’

Hij draaide zich met een ruk om. ‘In orde? En waar is jouw maatje zes dan? Ma slooft zich uit voor drie pond in de maand. Ik sloof me uit voor hier een hemd en daar een broek. Hans werkt in de mijnen voor zeven pond per maand terwijl hij alleen maar voor zichzelf hoeft te zorgen. Wij zijn met zijn zessen en verdienen minder. En wij moeten Kashan betalen en elk jaar veertig pond aflossen!’ Hij

gooide de deken van zich af en ging rechtop zitten met zijn ellebogen op zijn knieën. ‘Zo zal het niet blijven, Christian. Ik zeg het je vanavond. Ik zal tot het einde toe voor Pa en Ma zorgen. Maar dan word ik boer, óf alleen óf...’

‘Of wat?’

Maar hij zei niks meer. Niet daarover. Niet die avond. Ik praatte. Zomaar, over andere dingen; ik kan me niet meer herinneren waarover. Fopper zat in zijn slaap een haas achterna en veel later kwam ik erachter dat ook Sammie sliep.

Ik lag te denken: Pa en Ma slapen beslist allang. Ik dacht aan hun kamer, aan het grote bed met het doorgezakte matras en de koperen knoppen. En ik dacht aan Hanna met haar wilde haren. Aan Karel die elke nacht huilend wakker werd. Ik rook de etenskast in de keuken en herinnerde me hoe de riempjes aanvoelden van de rustbank waar we ’s avonds voor moesten knielen tijdens de godsdienstoefening. In gedachten zag ik het erf met de mangobomen, de wassteen, de wijnstokken bij de veranda en de witte klimrozen bij de voordeur.

Ik lag aan Vergelegen te denken en vroeg me af hoe de wereld eruit zou zien zonder al die dingen.

De volgende morgen waren we voor zonsopkomst alweer op pad. ’s Nachts had het inderdaad geregend, maar niet genoeg om de sporen uit te wissen. Het was bewolkt en de zon moest zich lang inspannen om door te breken.

Ongeveer een uur na zonsopkomst waren we bij het hutendorp van Tiwa. We kenden hem tamelijk goed, want hij kwam af en toe bij ons leuren met riemen, houten bakken en gevlochten mandjes, in ruil voor maïs en koeienhuiden. Hij zat voor zijn hut bij het vuur een *knopkierie* te snijden en een eindje verderop op het erf stonden twee oude vrouwen tussen een toom kaalnek-kippen maïs te stampen.

De koeiensporen liepen nauwelijks vijftig passen langs